

לפני עור

Adk1010@gmail.com

הרב ארי דוד קאהן

1. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן צח

בע"ב שרוצים לעשות מנין עבור חינוך הילדים וברור שיבואו במאשינעס/במכונות/ בשבת י"ג תמוז תשט"ו. מע"כ ידידי הרב מהר"ר אריה משה אלי' קאפלאן שליט"א.

הנה בדבר רצון הבע"ב לעשות מנין עבור הילדים לחנכם שברור שיבואו במכונות ויחללו השבת מצד רחוק המקום, פשוט וברור שאסור אף לקטנים שאינם בני מצוה, דכי חנוך תפלה עדיף מחנוך מצות שבת. וגם הא הוא כמצוים אותם לבוא להתפלל בהמנין אף באופן שיחללו שבת, ולכן ודאי ח"ו להסכים לדבר כזה שהוא לא לחנך למצות אלא אדרבה לחנכם להיפוך ח"ו. ואם הבע"ב לא ישמעו ויתקנו המנין שהוא אדרבה קלקול והעברה על דת באיסור שבת החמורה וכתר"ה אין בכחו להפר עצתם רק במחאה בדברים, איני רואה מה יכול כתר"ה לעשות עוד, אבל מ"מ צריך בכל העת לדבר בזה בחומר האיסור ואם יזדמן איזה עצה שיוכל להפר זה ודאי יתחייב להפר זה ולבטל את המנין שגורם חלול שבת. ובודאי כל זמן שיהיה המנין יש לכתר"ה לדבר עם כל אחד מהילדים ביחוד שיבאו ברגל אולי יועיל זה לאחדים מהם כי זהו מצות תוכחה ולמוד. ידידו, משה פיינשטיין.

2. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן צט

באור איסור שיש בהזמנת אנשים שיבואו להתפלל בביהכ"נ בשבת כשיודעין שיבואו במאשינעס מ' לעומר תשי"ג.

נשאלתי מהרב ר' נפתלי קארלבאך מדעטראיט אם יש איסור לפני עור להזמין אנשים שיבואו להתפלל בשבת לביהכ"נ כשיודע שיחללו השבת בנסיעה במאשינעס. והשבתי דלהזמין את הרחוקים באופן שאי אפשר שיבואו בלא חלול שבת ודאי אסור, והוא עוד גרוע מאיסור לפנ"ע שהרי הוא עוד באיסור מסית. ואף שאיסור מסית לחיוב סקילה הוא רק מסית לעבוד עכו"ם, מ"מ לענין האיסור ועונש כלפי שמיא בכל החומר שאין טוענין למסית יש בכל האיסורים כמפורש בסנהדרין דף כ"ט שיליף ר"ש בר נחמן א"ר יונתן מנין שאין טוענין למסית מנחש הקדמוני אף שלא היה חטא ע"ז אלא האיסור אכילה מעץ הדעת. חזינן שאיסור מסית יש לכל עבירה, אך שאין עונשין בדיני אדם רק על מסית לע"ז, אבל בדיני שמים יענש, ולא ילמדו עליו סנגוריא.

ואיסור לפני עור יש אף באינם רחוקים כ"כ כשיודע שיתעצלו לילך ברגלים ויסעו במאשינעס אבל איסור מסית ליכא באינם רחוקים. ואם אינה בלשון הזמנה אלא סתם הודעה שעושים מנין ונותנים פרסים להבאים להתפלל שהכוונה בעצם הוא רק לקרובים אבל ידוע שיבואו גם רחוקים במאשינעס מסתבר שאין בזה דין מסית ובדין לפנ"ע יש להסתפק. וצריכים לפרש שלא יתנו פרסים אלא לאלו שיבואו ברגליהם בהיתר.

ובדבר שרוצה להסתלק מלהיות מעמבער /חבר/ בבית הכנסת שהרבה מהמתפללים שם אין מתנהגים כשורה, דעתי נוטה שאין להסתלק כדי שיהיה מי שימחה בידם, ואין להתייאש לומר שודאי לא ישמעו, כי מעט מן האור דוחה הרבה מן החשך, ולכן אולי תועיל המחאה להרבה איסורים. אך הוא כ"ז שמתנהגים בביהכ"נ כשורה, אבל אם ישנו ח"ו מסדר ביהכ"נ כגון שיסלקו המחיצה שבין אנשים לנשים או שישנו אף במקצת סדר התפלה וקה"ת מחוייבין כל יראי ה' להסתלק מלהיות מעמבערס שם. משה פיינשטיין.

3. תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף ו עמוד ב

מנין שלא יושיט אדם כוס של יין לנזיר, ואבר מן החי לבני נח? ת"ל: +ויקרא יט+ ולפני עור לא תתן מכשול; והא הכא דכי לא יהבינן ליה שקלי איהו, וקעבר משום לפני עור לא תתן מכשול! הב"ע - דקאי בתרי עברי נהרא. דיקא נמי, דקתני לא יושיט ולא קתני לא יתן, ש"מ.

4. רש"י מסכת עבודה זרה דף ו עמוד ב

דקיימא בתרי עברי נהרא - עובד כוכבים מצד זה וישראל מצד זה דאי לא יהיב ליה לא מצי שקיל:

5. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף כט עמוד א

אמר רבי שמואל בר נחמן, אמר רבי יונתן: מניין שאין טוענין למסית? מנחש הקדמוני, דאמר רבי שמלאי: הרבה טענות הנה לו לנחש לטען ולא טען, ומפני מה לא טען לו הקדוש ברוך הוא? לפי שלא טען הוא. מאי הנה ליה למימר? דברי הרב ודברי התלמיד, דברי מי שומעין? דברי הרב שומעין!

6. תוספות מסכת שבת דף ג עמוד א

וא"ת והא קא עבר אלפני עור לא תתן מכשול ואפילו מיירי שהיה יכול ליטלו אפילו לא היה בידו דלא עבר משום לפני עור דמושיט כוס יין לנזיר מוקי לה בפ"ק דמס' עבודת כוכבים (דף ו): דקאי בתרי עברי דנהרא מ"מ איסור דרבנן מיהא איכא שחייב להפרישו מאיסור

7. רש"י מסכת גיטין דף סא עמוד א

לא תבור ולא תטחון עמה - לסייעה מפני שאסור לסייע בידים ידי עוברי עבירה בשעת העבירה.

8. שולחן ערוך יורה דעה הלכות עבודת כוכבים סימן קנא סעיף א

הגה: [ו] ודוקא לכהן [ז] או לעובד כוכבים, שחזקתו שיקטיר הלבונה לעבודת כוכבים, אבל ה' לסתם עובד כוכבים, שרי. [ו ח] י"א הא דאסור למכור להם דברים השייכים לעבודתם, היינו דוקא אם אין להם אחרים כיוצא בו או שלא יוכלו לקנות במקום אחר, אבל אם (ב) יכולים לקנות במקום אחר, (ג) מותר למכור להם כל דבר. (מרדכי דפ"ק דע"ז). (ד) ויש מחמירין. ז ונהגו להקל כסברא הראשונה, וכל בעל נפש יחמיר לעצמו. (ר"ן שם ובתוספות ואשיר"י והגמ"ר פ"ק דשבת לדעת הרב).

9. ויקרא פרק יט: יד

לא־תִקְלָל חֵרֶשׁ וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל וְיִרְאֵת מֵאֲלֹהֶיךָ אֲנִי ה'.

10. ספרא קדושים פרשה ב

ולפני עור לא תתן מכשול לפני סומא בדבר בא ואמר לך בת איש פלוני מה היא לכהונה אל תאמר לו כשירה והיא אינה אלא פסולה, היה נוטל ממך עצה, אל תתן לו עצה שאינה הוגנת לו, אל תאמר לו צא בהשכמה שיקפחוהו ליסטים, צא בצהרים בשביל שישתרב, אל תאמר לו מכור את שדך, וקח לך חמור, ואת עוקף עליו ונוטלה ממנו, שמא תאמר עצה טובה אני נותן לו והרי הדבר מסור ללב, שנאמר ויראת מאלהיך אני ה'.

11. רש"י ויקרא פרק יט: יד

ולפני עור לא תתן מכשול. לפני הסומא בדבר לא תתן עצה שאינה הוגנת לו, אל תאמר מכור שדך וקח לך חמור, ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו (שם):

12. רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק יב הלכה יד

כל שאסור למכור לעפוש"ם אסור למכור לישראל שהוא לסטים מפני שנמצא מחזיק ידי עוברי עברה ומכשילו. וכן כל המכשיל עור בדבר והשיאו עצה שאינה הוגנת או שחזק ידי עוברי עברה שהוא עור ואינו רואה דרך האמת מפני תאות לבו הרי זה עובר בלא תעשה שנאמר "ולפני עור לא תתן מכשול". הפא לטל מקה עצה תן לו עצה ההוגנת לו:

13. ש"ך יורה דעה סימן קנא ס"ק ו

י"א כו' - דס"ל דכי היכי דאמרינן בש"ס גבי נזיר דאסור להושיט לו כוס יין דהיינו דוקא בדקאי בתרי עברי דנהרא ה"ה הכא ויש מחמירין וסוברין דמ"מ איסור מדרבנן איכא אפילו לא הוי כמו תרי עברי דנהרא וכל זה לדעת הרב אבל לפעד"נ דלא פליגי דכ"ע מודים להמרדכי ותוס' בפ"ק דעבודת כוכבי' דבעובד כוכבי' או מומר שרי והגמ"ר ותוס' והרא"ש בפ"ק דשבת והר"ן פ"ק דעבודת כוכבים מיירי בישראל שהוא חייב להפרישו מאיסור וכדכתב הרא"ש שם דלא גרע מישראל קטן אוכל נבילות שב"ד מצווים להפרישו כ"ש ישראל גדול משא"כ בעובד כוכבי' וישראל מומר שאינו חייב להפרישו תדע שהרי כתב הרב בד"מ דדעת התוס' רפ"ק דעבודת כוכבים כדעת המרדכי שם דשרי ול' הרא"ש רפ"ק דעבודת כוכבים הוא כלשון התוס' שם א"כ לפי דעת הרב יהיו דברי הרא"ש

סותרים זה את זה וכן רבינו ירוחם נתיב י"ז ריש ח"ו כתב כדברי התוס' רפ"ק דעבודת כוכבים ובנתיב י"ב ח"ג כתב כדברי התוס' רפ"ק דשבת אלא ודאי כדפי':

14. שו"ת משיב דבר חלק ב סימן לא

תשובה בעז"ה להרב מו"ה יקותיאל אלי' שי' מהארדק.

על דבר טבח אשר זה דרכו למכור בשר טריפה שבידו לבתי השרים, והנה א' מהשרים הוא ישראל פושע, אם רשאי להביא לביתו ג"כ בשר טריפה, באופן שאם לא יביא הוא יביא טבח עו"ג, ואינו כתרי עברי דנהרא, אם יש לסמוך על מש"כ התוס' והרא"ש בע"ז (ו' ב') דבמומר אינו אסור להושיט לו דבר איסור אלא בדקאי במקום שלא יוכל ליקח אם לא יושיט לו זה,

... מעתה לשיטת התוס' בע"ז (ו') דשרי להושיט למומר בלא תרי עברי דנהרא אזלי לשיטתייהו, ולשיטת רש"י אסור, א"כ בנ"ד במחלוקת שנויה, מיהו י"ל דאפילו לשיטת רש"י לא אסור במסייע לפני שעת עבירה, אלא באופן דהמסייע גורם הקדמה כ"ש כמו להושיט מאכל אסור להמומר, וזה מיקרי מסייע שאין בו ממש בשבת (צ"ג) דיכול בעצמו אבל מכ"מ עוזרו וממהר לעשות בעזרו, משא"כ בנ"ד שהעבד או השפחה קונה בשר, ואי לא ימכור לה תשיג ממוכר עו"ג, ולא יהיה עיכוב כ"ש במומר האדון עצמו, דהשפחה בודאי תתאמץ להשיג בשעתו, א"כ לא מיקרי סיוע כלל ושרי לכ"ע, זהו סברא פשוטה דלא מיקרי מסייע כלל:

15. שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן לה

א כיבוד באכילה ושתייה למי שיודע שלא יברך.

בהא דצריך כל אדם לשום דרכיו ולכוין מעשיו לשם שמים, חושבני, במי שבא אליו אורח חשוב, אשר איננו שומר תורה ומצוה, אבל עדיין יש לו אהבה לבני תורה, וגם תומך במוסדות תורה וכדומה, ואם הבעה"ב לא יתנהג אתו בנימוס המקובל לכבד אותו במידי דמיכל ומשתי, בגלל זה שמצד הדין אסור ליתן לאכול אלא למי שיודע שנוטל ידיו ומברך (כמבואר בשו"ע או"ח סי' קס"ט סעי' ב'), וכמו כן אם אפילו בצורה מכובדת יבקש ממנו ליטול ידים ולברך, יראה הדבר כפגיעה ועלבון בכבודו, וזה גם ירגיז אותו מאד, ויתכן שבגלל הדבר הזה יתרחק חו"ש ביותר מהתורה, וגם יבוא לידי כעס ושנאה על כל ההולכים בדרך התורה, דבכה"ג חושבני, שנכון באמת לכבד אותו באכילה ושתי, ולא לחשוש כלל לאיסור של לפני עור לא תתן מכשול, משום דאף שאין אומרים לאדם לעשות איסורא זוטא כדי להציל אחרים מאיסורא רבה, ואסור ודאי להפריש תרו"מ בשבת כדי להציל בכך אחרים מאיסור חמור של טבל, מ"מ בנידון זה, הואיל וכל האיסור של הנותן לו לאכול הוא רק עבירה של נתינת מכשול, וכיון שאם לא יתן לו לאכול הרי יכשל האורח באיסור יותר גדול, נמצא דליכא כלל שום עבירה, כיון דליכא הכא שום נתינת מכשול, אלא אדרבה יש כאן הצלה ממכשול גדול מאד ע"י זה שהחליף אותו בקום ועשה במכשול יותר קטן. /מילואים והשמטות/ +ואף שכע"ז כתב גם הרעק"א ביו"ד קפ"א ס"ו לענין אשה המקפת פאת ראש האיש ומ"מ כתב רק בלשון "ואולי", שאני הכא דבזה שהוא נמנע מלכבדו הוא עצמו חשיב כמכשילו ביותר. +

... משא"כ בנד"ד, ה"ז דומה למי שקוטע אצבע מרגלו של חברו בכדי להציל אותו בכך מקטיעת כל היד שלו, דפשוט הוא דאינו קרוי מזיק אלא מתקן, ומצוה הוא דקעביד ולא עברה, כך גם כאן אינו חשוב כמכשיל אלא אדרבה במעשהו זה הוא מציל אותו מעון חמור של שנאת תורה ולומדי, ולכן נראה דלפי הצורך שפיר רשאי לכבד אותו במאכל ומשתי, וצריך לעשות כן אע"פ שזה בקום ועשה, וכע"ז פירשו קרא דאל תוכח לץ פן ישנאך, דכיון שזה ללא הועיל הרי אתה מכשילו בלאו של לא תשנא את אחיך, ואעפ"כ הדבר צריך הכרע. /הערת המחבר/ +הלום נודע שמרן בעל החזו"א צ"ל בשביעית סי' י"ב או"ט אינו מתיר בכה"ג באיסור ודאי. +

16. חידושי הריטב"א מסכת עבודה זרה דף ו עמוד ב

כל היכא דמצי עביד איסור שלא על ידינו ליתא משום ולפני עור ואע"פ שהוא מרבה באיסור על ידינו לא חיישינן, אבל מכל מקום אי תבע ליה בפירוש לאיסורא נהי דמשום ולפני עור ליכא, אכתי [איכא] איסורא במילתא משום מסייע ידי עוברי עבירה כל שאנו גורמין לו לעשות איסור או להרבות

באיסור, וכדקיימא לן (גיטין ס"ב א') שאין מסייעין ידי ישראל בשביעית ואפילו לומר להם (הוחזקו) [התחזקו] אסור, ולא עוד אלא שאנו חייבין למחות בידו, דכל ישראל ערביין זה לזה, וכל שכן שאסור לגרום להם לעשות שום איסור או להרבות באיסור כלל,

17. שו"ת שרידי אש חלק ב סימן ט

ובאמת מבואר כן בירושלמי דמאי פ"ג ה"א, שאסור לתת לעם הארץ דמאי לתוך פיו אבל לידו מותר, ואם הדמאי של הרופא אפילו לתת לידו אסור, והיינו כנ"ל דנתינה לידו הוא סיוע שאין בו ממש דיכול לקחת בעצמו, אבל לתת במתנה אסור, שזהו סיוע של ממש.

וא"כ כל הדין של קאי בתרי עברי דנהרא הוא רק בסיוע שאין בו ממש, כגון הושטה ליד, אבל סיוע שיש בו ממש ל"ש לומר שיכול להשיג בעצמו או ע"י אחרים, דאטו משום שיכול להשיג בלאו הכי אין זה סיוע? משום זה השמיט הרמב"ם את הדין דקאי בתרי עברי דנהרא בפ"י מה' כלאים וכן בפ"ה מה' נזירות וכן בפ"ג מהל' אבל, משום דהתם מיירי בסיוע של ממש.

והדין דלא יושיט יין לנזיר נכלל במ"ש הרמב"ם בהל' מעשר פ"י הי"ג ומקורו מהירושלמי הנ"ל, דשם מבואר החילוק בין סיוע שאין בו ממש דמותר לתת לתוך ידו אבל לא לפיו, ובין מתנה דאסור בכל גווני. ובוזה מסולקת ראית הגאון משיב דבר מתוך התוספתא הנ"ל. ובהערות לספר מטה לוי ח"ב להגר"מ הורוויץ אב"ד דפ"פ, שי"ל בשנת תרצ"ג ע"י בנו, ידידי המנוח הרה"ג יעקב הורוויץ, הארכת בזה.

מכל מקום הדין דין אמת במקום שאינו נותן בשעת העבירה ורואה בו שרוצה לעשות עבירה, אבל אם מסר לו דבר אסור אלא המקבל יכול לעשות בו עבירה, דאז הוא אסור רק אם מוסר לו דבר זה קודם העשיה ויש מקום לתלות שהמקבל לא יעשה עבירה, ואפילו אם תלי' זו היא על צד הרחוק אין בו משום מסייע וכמו שהוכחנו לעיל. ובנידון דידן עדיף טפי, שהשוחט ובודק עושה מלאכתו כדין וכדת אלא שאח"כ יעבור הטבח על חיוב הבדיקה, אין על השוחט ובודק שום איסור, דמה לו לעשות? וכמש"כ הב"ח.

ענף שני: נראה כי במקום שהמכשיל מתכוון לעשות מצוה אין דין לפני עור

כ - ובעיקר הדין דלפני עור, לולא מיסתפינא מרבותינו גדולי האחרונים ז"ל הייתי אומר, דבמקום שהמכשיל מתכוון לעשות מצוה אין בזה משום לפני עור. דהנה כבר הבאנו לעיל את דברי רש"י, וכן לשון המשנה בגיטין ס"א, א, שטעם האיסור של [עמוד שסו] לפני עור הוא שלא להחזיק ידי עוברי עבירה, דע"י הסיוע הוא מרגילם בכך, כמש"כ רש"י הנ"ל.

וכ"כ הרמב"ם בהל' רוצח פי"ב הי"ד: ... והרי קשה, מדוע עובר המכשיל את חברו אם חברו יודע שיש כאן איסור והרי נאמר לפני עור לא תתן מכשול, ודוקא עור שאינו רואה אבל פיקח שרואה ויכול לינצל אם ירצה אינו עובר בלפני עור, וא"כ גם באיסורים נאמר שבאם חברו יודע את האיסור יהא מותר לסייע לו, לפיכך הסביר הרמב"ם שיש כאן חיזוק ידי עוברי עבירה וכו'.

ולפי"ז צ"ל מצד הסברה, שבמקום שיש לפניו מצוה לעשות, אין להימנע ממצוה זו, אפילו במקום שיכול לגרום שעי"ז יעבור חברו עבירה, שהוא אינו רוצה להחזיק ידי עוברי עבירה אלא לקיים מצוות הבורא, ואדרבא, עי"ז יעורר רגשי תשובה וחרטה בלב העבריין לראות את דרך האמת בראותו שחברו משתדל לקיים מצוות בוראו.

כא - והדברים מפורשים ברבנו יונה סוף פ"ח דברכות. דהרי"ף מביא שם מאמר ר"י אמר רב בחולין ק"ז, ב: לא יתן אדם פרוסה לשמש אלא א"כ יודע בו שנטל ידיו. וכתב על זה ר"י ז"ל: "יש למדין מכאן שאין ראוי לתת לאכול אלא למי שידוע בו שיברך. ונראה שכיון שמתכוין לעשות מצוה, שנותן בתורת צדקה, מותר".

...אולם יש לקיים דברי הגרע"א עפ"י מה שהעלינו דהיכא שמתכוין למצוה אין בזה משום לפני עור, וא"כ היכא שהאשה מתכוונת להציל את הניקף מאיסור מקיף, שפיר יש מקום להתיר להנך פוסקים שאין אשה מזהרת על איסור מקיף.

... ולפי מ"ש יש לקיים דבריו, שיסוד האיסור הוא אם יש בסיועו חיזוק לעוברי עבירה, אבל אם מפסיד ממונו אין בסיוע שמסייע משום חיזוק להעובר, שהוא יודע שלא עשה כן אלא להציל ממונו. ועי' בשד"ח מערכת הה"א, שהביא ג"כ בשם ספר פי שנים, דלא נאמר הלאו דלפני עור אלא שלא להכשילו בלא הכרח, אבל לבזבז ממונו כדי שלא יעשה איסור, אינו מחויב. ועדיין צ"ע, כי הראיות שהביאו אין בהן כדי הכרעה. ...

כה - ומכל האמור יש תשובה לכמה שאלות הנוגעות בדין לפני עור, כגון אם מותר לסדר קידושין לאנשים שאינם זהירים באיסור נדה, או אם מותר לשדכן לזווג זווגים שלא יתנהגו עפ"י דיני תורה, וכן לפקיד המשרת בבית ישראל פושע שמוכר נבילות וטריפות, אם מותר להושיט קופסאות של בשר טריפה לקונים פושעים (עי' בבית זבול ששקיל וטרי בזה).

18. רבבות אפרים או"ח חלק ז הרב אפרים גרינבלט (הרב שלמה זלמן אויערבאך)

תשובה מהרה"ג רש"ז אויערבאך זצ"ל [ויהי' לז"נ הקדושה ושזכותו ת"ע אמן כי"ר].
הרב שלמה זלמן אויערבאך פיעה"ק ירושלם תובב"א. ב"ה יום ד' ניסן תשמ"ח.

לכבוד ידידי ומכובדי הרב מיכאל שון שליט"א חבר הנהלת ישיבת אור שמח בעיה"ק ירושלים ת"ו. הנני משיב לו בזה בקיצור על השאלות שכב' הציג בפני בקשר לניהול מנין תפילה עבור רחוקים שרוצים לקרב אותם לתורה ומצוות ע"י השתתפותם בסדרי תפלה, ובהסתמך על הספר החשוב מלמד להועיל סי' כ"ט שהביא מהרבה גדולי עולם להקל בזה במחללי שבת שבזמננו שהם כעין תינוקות שנשבו, ובפרט כשזה נעשה למטרה קדושה של קירוב רחוקים לתורה וי"ש, לכן נלענ"ד פשוט כדלהלן.

א) מותר להזמין גם מי שגר רחוק ממקום התפלה, ולהציע לו מקום לינה קרוב למקום באופן שלא יצטרך כלל לחלל שבת, ואף אם לא יקבל את ההצעה אין חייבים להגיד לו שימנע משום כך לבוא, וגם אין צריכים להזהיר אותו שאסור להגיע ברכב.

ב) מגרש חניה של בית הכנסת אשר בו מקיימים את התפילה חייב להיות סגור במשך כל השבת ויו"ט.

ג) רצוי לא לצרף מי שעדיין מחלל שבת בפרהסיא למנין לכל דבר שבקדושה הדורש עשרה.

ד) אם יש עשרה כשרים בלעדם אפשר לקרוא אותם גם לעלות לתורה ולהרשות לכהן לעלות לדוכן בברכת כהנים.

והנני חותם בברכה שנותן התורה יהא בעזרתכם לקרב לבותיהם של ישראל לאבינו שבשמים ויחיש ישועתו לנצח. ידידו מוקירו שלמה זלמן אויערבאך

19. תשובות והנהגות כרך א סימן שנה הרב משה שטרנבוך

שאלה: בן בעל תשובה מזמין הוריו לסעודת ליל שבת ויודע שיחזרו לביתם במכונית

הנה טענת הבן היא שבדרך זו הוא מקרב את הוריו ליהדות, רק שחושש במה שמכשילם לחלל שבת, אבל מאידך הם בלאו הכי מחללים שבת ולא איכפת להם, רק תקותו שלאט לאט יתקרבו, ולדבריו כבר רואה התקדמות שיש אצלם כבר גישה אחרת לדת, ותולה הדבר בזה שמקרב אותם ומזמינם אף שנוסעים בחזרה הביתה, אבל שואל שמא אסור משום איסור לפני עור.

נראה שיסוד האיסור דלפני עור הוא דומיא דעור שמכשילו, אבל אם כוונתו רק לטובת עצמו לא נקרא מכשיל, אלא כמו שרופא מנתח לא נקרא מכה חבירו, כך כאן הלוא אין כוונתו להרע לו או ליעץ לו עצה שאינה הוגנת, אלא שמקוה בזה להדריכם ולקרבתם לדרך האמת, ומה שחבירו מחלל שבת עי"ז אינו אלא עושה רעה לעצמו ולכן אין בזה איסור לפני עור, וכיון שאינו מצוה אותם לנסוע, ואדרבה, הודיע להם שמצטער בכך, תו אין כאן חיוב ערבות להפרישם במחללי שבת בפרהסיא, וע"כ נראה שגם איסור לפני עור אין בזה שכוונתו לטובתם. (ועיין ש"ך ודגו"מ יו"ד קנ"א שאין חיוב להפריש מומר מאיסור).

אמנם חילול השם יש כאן, שבאים לביתו במכונית בפרהסיא בעצם יום השבת, ולכן יש לראות שעכ"פ לא יחננו את מכוניתם סמוך לביתו במקום שירגישו שבאו במיוחד אצלו, כי בעון חילול השם

אחד שוגג ואחד מזיד ואין תלוי במה שמכוין לטוב, ונראה שישתדל כפי כחו למונעם מחילול שבת, אבל אם זה אי אפשר ומרגיש שיש בזה תועלת להחזירם למוטב, לא ימנע לעשות מפני איסור לפני עור, רק יקרב אותם כפי האפשר, ושמאל דוחה וימין מקרבת, ויזהר ויודיע אותם תמיד חומר חילול שבת ומתיקות שמירתה ובעזרת השי"ת יחזיר אותם למוטב, ואין לך כיבוד אב ואם כמוהו. ובמק"א הבאתי מדברי המשנה ברורה בשעה"צ סימן ש"ו ס"ק מ"ד שאב חייב לדאוג לבתו שלא תשתמד שהוא גואלה וקרוב לה, ומשמע שזהו חובה מיוחדת בקרובים, ולפי זה נלע"ד דאף שבעלמא במחלל שבת בפרהסיא שאינו עושה מעשה עמך פטורין להוכיחו וכמבואר במשנה ברורה סימן תר"ח ובה"ל שם עיין שם היטב, מכל מקום באביו שנטמע בין העכו"ם חייב לגואלו, וסיבת החיוב אינו רק מצד צדקה שחייבין לכל עניי ישראל, אלא דין גאולה לקרובים ואפילו מחללי שבת צריך להשתדל לפי כחו לגואלם שזהו הלכה מיוחדת.

20. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שו סעיף יז

<ה> מי ששלחו לו (נו) שהוציאו בתו מביתו בשבת להוציאה מכלל ישראל, כח [יט] מצוה לשום לדרך פעמיו להשתדל בהצלתה; ויוצא אפילו (נז) כט חוץ לשלש פרסאות ואי לא בעי, כיפינן ליה (נח) (וע"ל סי' שכ"ח סעיף י').

21. משנה ברורה סימן שו ס"ק נו

(נו) שהוציאו בתו - אורחא דמלתא [מד] נקט וה"ה אחר רשאי לחלל שבת כדי להצילה מהאיסור הגדול [מה] וכ"ז מיירי שהוציאה א"י מביתו באונס וע"כ התירו לו לשום לדרך פעמיו להצילה דקי"ל אם אינו פושע חייב לעשות איסורא זוטא כדי שלא יעשה חבירו איסורא רבא אבל אם פשעה אין לו לאביה לחלל שבת עבודה דאין אומרים לו לאדם חטוא כדי שיזכה חברך [מו] ודוקא באיסור דאורייתא אבל באיסור [מז] דרבנן דעת הא"ר דיש להקל לעבור כדי להצילה:

22. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שכח סעיף י

הגה: וי"א (כט) דוקא ישראלים, (ל) אבל סתם א"י שאינן רופאין לא מחזקינן אותם כבקיאים (איסור והיתר הארוך). מי שרוצים לאנסו שיעבור עבירה גדולה, (לא) <ד> אין מחללין עליו השבת כדי להצילו (עיין לעיל סי' ש"ו) (ב"י בשם הרשב"א).

23. משנה ברורה סימן שכח ס"ק לא

(לא) אין מחללין וכו' - דאין אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חברך אך אם הכפיה היה באחד מג' עבירות ע"ג וג"ע וש"ד =ושפיכות דמים= והוא משער שהנאנס ימסור עצמו למיתה בשביל זה אפשר דצריך לחלל כדי שלא יבוא לזה: